

Det etnografiske blik

Hvorfor læse denne tekst ...

Etnografi er en metode i social og kulturel antropologi (og desuden i mange andre fag), der både refererer til indsamling af data gennem langvarigt (etnografisk) feltarbejde, samt skrivning om det i form af systematiske dybdegående beskrivelser og fortolkninger. En etnografi prøver at beskrive og forstå sameksistens, den sociale og politiske organisation, livsstil og verdenssyn i et samfund, gruppe eller individ. Begrebet om det etnografiske blik kan være nyttigt til dit arbejde, hvis du kan lide at ændre perspektiver, og du har lyst til at beskæftige dig med hvad der forstås som "jeget" og hvad der forstås som "det andet". Det at arbejde med det etnografiske blik kan give bevidst indsigt i, hvordan det er muligt at komme med kvalificerede udsagn om både grupper og enkeltpersoner.

Oprindelse af udtrykket ...

Den etnografiske tilgang blev introduceret i tidlige værker i antropologien og sociologien. Den polsk-britiske antropolog, Bronislaw Malinowski (1884-1942) betragtes som grundlæggeren af det langvarige etnografiske feltarbejde. Hans forskning på Trobriand-øerne etablerede etnografiske beretninger baseret på langvarige ophold på et bestemt sted eller i et bestemt samfund, som grundlæggende for antropologisk forskning og skrivning. Samtidige (f.eks. Franz Boas) og efterfølgende generationer af antropologer har implementeret, videreudviklet og kritisk omtænkt denne metode og dermed formet det, vi kalder 'etnografi'.

"Skriftkultur" og postkoloniale debatter i 1980'erne (af blandt andet Clifford & Marcus 1986, Fabian 1983) kritiserede etnografiske beretninger for at være både etnocentriske og koloniale. De foreslog derfor nye former for 'multivokal' etnografisk skrivning, der inkluderer forskellige stemmer og perspektiver. Disse diskussioner har fået antropologer til at revidere etnografiske beretninger kritisk som grundlaget for antropologisk viden (f.eks. Jackson 2013; Ingold 2014).

I sociologien har etnografiske tilgange været vigtige i nogle forskningstraditioner, såsom den såkaldte 'Chicago-skole' (1920'erne / 1930'erne), hvor lærde udførte etnografisk feltarbejde i bymiljøet for at forstå processer med urbanisering, migration, marginalisering osv.

TRANSCA

Diskussion

Etnografi har at gøre med, at skrive beskrivende og analytiske beretninger om bestemte folk og livsformer, centreret omkring spørgsmålet om "hvad der foregår", hvad laver folk og hvad siger de? Etnografer stræber efter at gøre det underlige kendt, og vice versa - det velkendte underligt (Eriksen 2015). Mærkelighed og fortrolighed afhænger af kontekst (Schäffter 1991: 12) og skal derfor altid reflekteres over med hensyntagen til observatørens relative position. Antropolog Kirsten Hastrup hævder, at refleksivitet er væsentlig for det etnografiske syn, fordi forholdet mellem jeg'et og "det andet" er grundlaget for andetgørelse (Hastrup 1993: 177). Det etnografiske blik hviler på et konstant samspil mellem nærhed og afstand, hvori selvet også transformeres.

Mens de tidlige etnografer stod overfor opgaven med at forstå ukendte rammer, begivenheder, daglige rutiner og livsmåder, er der i skoleetnografi ofte en problematik i kraft af for megen genkendelighed. Netop fordi forskere er blevet socialiseret i de samme slags institutioner, som de udforsker, er det ofte ekstremt vanskeligt at få kendskab til skoler som uddannelsesmæssige rammer, der bevæger sig ud over etnocentriske forestillinger om disse institutioner (Delamont og Atkinson 2018: 71). En etnografisk tilgang, der undersøger, hvad der foregår i disse velkendte omgivelser, som om det var ukendt, giver således en mulighed for refleksion fra et andet perspektiv og dermed tilbydes et distinkt og værdifuldt værktøj til uddannelsesmæssig forskning.

For at visualisere denne refleksive virkelighed, der omgiver både selvet og den anden, som vandet omgiver fisken, skal antropologen afstå fra at vænne sig til hendes velkendte viden. Dette understreger Sara Delamont i sin introduktion til metoderne for uddannelsesetnografi (Delamont 2002). Det etnografiske blik tilbyder en måde at etablere afstand på. Gennem denne afstand forbliver synligheden af enhver social situation - det vil sige den måde, hvorpå enhver social situation bestemmes af subjektive holdninger, men ikke kan reduceres til dem, synlig.

Sara Delamont og Paul Atkinson advarer os om, at mange uddannelsesforskeres fortrolighed med deres forskningsfelt begrænser deres syn (Delamont og Atkinson 2018: 71).

At kaste et etnografisk blik på uddannelse betyder ikke at kigge efter det "mærkelige" og det spektakulære (eksotiske), men derimod at forkaste det selvindlysende. Denne rolle er åben for alle, der er i stand til at bevæge sig mellem den praktiserende og forskende rolle, og

TRANSCA

således indleve sig i rollen som den lærende, "uden forudgående erfaring, uden nogen vejledning" (Malinowski 2001: 26).

Praktisk eksempel

Sara Delamont (2018) giver forskellige eksempler på, hvordan et etnografisk blik, der gør det velkendte underligt, kan bruges til i uddannelsesforskning. Hun anbefaler, at man gør sig bekendt med ældre etnografier for at blive bekendt med ukendte former for uddannelsessystemer, inkorporere mindretalsynspunkter hvis de er en del af forskerens egen identitet, studere i usædvanlige skoler eller se på usædvanlige aktører i almindelige skoler, uformel uddannelse og eksperimentelt sammenfæste nye teoretiske begreber i ens egen tænkning. Disse strategier tilskynder alle til et hegemonisk synspunkt til at integrere usædvanlige eller ikke-repræsentative elementer i et samlet billede.

Tænk videre...

Hvilke aspekter af hverdagens skoleliv tager jeg for givet, som helt åbenlyse og velkendte?

Hvad kan jeg lære ved at stille spørgsmålstegn ved "hvad der foregår" og forsøge at få et nyt perspektiv på det, jeg tror, jeg ved?

Hvad jeg tager som selvindlysende, hvad jeg tager for givet?

Hvilken opførsel synes "mærkelig" fra dette perspektiv, og hvordan kan det blive mere kendt gennem en ny refleksion?

Nøgleord / korsreferencer

Andethed, viden

Kilder

Clifford, James and George Marcus (1986): Writing Culture. The Poetics and Politics of Ethnography. California Universit Press.

Delamont, Sara. 2002. Fieldwork in Educational Settings: Methods, Pitfalls and Perspectives. 2. Aufl. London: Routledge.

TRANSCA

- Delamont, Sara und Paul Atkinson. 2018. „Communities of Practice and Pedagogy“. S. 71–89 in *The Wiley handbook of ethnography of education*, herausgegeben von D. Beach, C. Bagley, und S. M. da Silva. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Eriksen, Thomas Hylland. 2015. *Small Places, Large Issues: An Introduction to Social and Cultural Anthropology*. 4th ed. London: Pluto Press.
- Fabian, Johannes (1983/2014): *Time and the Other. How Anthropology makes its Object*. Columbia University Press.
- Hastrup, Kirsten. 1993. „The Native Voice - and the Anthropological Vision“. *Social Anthropology* 1(2):173–86.
- Ingold, Tim (2014): That's enough about ethnography!, *HAU Journal of Ethnographic Theory* 4(1): 383-395.
- Ingold, Tim. 2017. *Anthropology and/as Education*. London: Routledge.
- Jackson, Michael (2013): *Lifeworlds: Essays in Existential Anthropology* (2013)
- Said, Edward W. 2014. *Orientalismus*. 4. Aufl. Frankfurt am Main: Fischer.
- Schäffter, Ortfried. 1991. „Modi des Fremderlebens - Deutungsmuster im Umgang mit Fremdheit“. S. 11–42 in *Das Fremde: Erfahrungsmöglichkeiten zwischen Faszination und Bedrohung*, herausgegeben von O. Schäffter. Opladen: Westdeutscher Verlag.

Forfattere

Christa Markom, Jelena Tomic, Clemens Schmid

